

NATO, EU och Norden – Säker solidaritet – 2009-11-11

Minnesanteckningar

Konferensen genomfördes som ett samarrangemang mellan Allmänna Försvarsföreningen, Folk och Försvar, Svenska Atlantkommittén, Finlands ambassad och Finlands Institutet. Intresset var stort och över 200 deltagare fyllde konferenssalen på Finlandsinstitutet.

Huvuddelen av konferensen är inspelad och kan ses på Folk och Försvars hemsida; <http://bambuser.com/channel/folkochforsvar>

Efter välkomsthälsningen från Folk och Försvars generalsekreterare, Lars Ekeman, som under konferensen fungerade som moderator, intog **Karl-Heinz Kamp** talarstolen. Han är chef för forskningsavdelningen vid Nato Defence College i Rom. Han har en bred erfarenhet av europeisk och transatlantisk försvars och säkerhetspolitik.¹

Han inledde med att ställa frågan: Vad är Nato idag och vilken är Natos kärnuppgift? I syfte att besvara dessa frågor håller Nato på att skapa ett nytt strategiskt koncept för organisationen. På grund det stora antalet medlemsstater går det inte längre att skapa ett sådant dokument på samma sätt som förr. Istället har uppgiften getts till Natos generalsekreterare Anders Fogh Rasmussen², att ta fram ett dokument som skall underställas medlemsstaterna för ett godkännande. Fogh Rasmussen har bildat råd bestående av 12 experter under ledning av Madelaine Albright.³ Dessa kommer att skriva texter som i en första fas kommer att seminariebehandlas. I den andra fasen kommer medlemsstaterna att konsulteras innan rapporten överlämnas till generalsekreteraren. Denne kommer sedan att göra ett utkast till ett nytt strategiskt koncept som överlämnas till medlemsstaterna för ett formellt fastställande. För Nato är det dock inte utformandet av en ny strategi som kommer att vara avgörande, utan hur medlemsstaterna kommer att agera som blir utslagsgivande.

Det finns fem tydliga mål med den nya strategin:

1. Klargöra vilka uppgifter som Nato skall lösa
2. Prioritera dessa uppgifter
3. Skapa en samling kring uppgifterna
4. Ge vägledning till medlemsstaterna
5. Vinna opinionen för den nya strategin

Vad skall man då göra med artikel 5 i det nya konceptet? Kamp var noga med att betona de myter som finns kring denna solidaritetsklausul. Artikel 5 är ingen garanti för säkerhet. Kamp menade att den öppna skrivningen i denna artikel ger enskilda medlemsstater möjligheter att uppfylla dess krav genom att enbart skicka ett kondoleansbrev.⁴ Självklart är detta enbart ett teoretiskt exempel. I praktiken skulle antagligen det politiska priset bli mycket högt. Men det är ändå inte det skrivna avtalet i sig som är den främsta garanten för att solidariteten i artikel 5 skall omsättas i praktisk handling. Det var den faktiska utplaceringen av militär trupp i Tyskland som var grunden för Natos trovärdighet under det kalla kriget. Det är detta som är kärnan i Kamps argumentation. Det räcker inte med att skriva avtal, olika praktiska åtgärder måste till för att ett avtal skall uppfattas som tillförlitligt i en konflikt då det kan finnas olika intressen bland de stater som skall ge hjälp. Exempel på åtgärder, enligt Kamp kan vara att planera, genomföra övningar men också att placera ut trupp. Det är samtidigt viktigt att utgå

från att man aldrig kan vara säker på att få hjälp, men trovärdigheten i ett samarbete måste vara så stark att en motståndare hela tiden måste räkna med att solidariteten fungerar.

Ett problem med artikel 5 är att den så tydligt är inriktad mot att möta ett hot från Ryssland. Bland de europeiska staterna finns det olika uppfattningar om relationen till Ryssland. Några vill ha ett ökat samarbete andra, mot bakgrund av historiska erfarenheter och sin geografiska belägenhet, uppfattar Ryssland som ett hot.

Andra problemområden som behöver hanteras är svårigheten att avgöra om en stat överhuvudtaget är utsatt för en attack och om denna attack är militär. Ett exempel är omfattande angrepp på känsliga datasystem. Ett annat område är frågan om ifall den militära förmågan är tillräcklig. Inom Nato har man beslutat att medlemsstaterna skall avsätta 2% av BNP till det militära försvaret. Idag är det bara 5 stater som lever upp till detta krav. Medeltalet ligger på mellan 1,1-1,7%.

Det finns också en diskussion om territoriell försvarsförmåga kontra en kapacitet att delta i internationell konflikthantering, långt från det egna hemlandet, så kallad expeditionär förmåga. Kamps uppfattning är att det inte finns något motsatsförhållande. Har vi en expeditionär förmåga kan vi också försvara det egna territoriet.

Kamp avslutade med att beskriva de långsiktiga hot han uppfattar Nato är utsatt för. Vid sidan om en negativ utveckling i Ryssland är risken för sönderfallande stater och terrorism högst påtaglig. Kamp menade dock att vi inte helt kan avskriva för att krig mellan stater återkommer. Sådana militära angrepp behöver inte vara direkt riktade mot Natos medlemsstater, men kan skapa stora svårigheter. Orsaken till en sådan utveckling är den ökande spridningen av kärnvapen, behovet av energi och förändringar i miljön. Alla dessa faktorer riskerar att skapa en instabilitet i världen som kan utlösa krig mellan stater.

Gunilla Herolf från SIPRI hade fått uppgiften att kommentera Kamps föredrag. Hon tog fasta på det som också Kamp hade betonat, nämligen vagheten i artikel 5 och att varje situation är unik och måste bedömas för sig. Det är därför inte självklart att det kommer att finnas en solidaritet mellan medlemsstaterna i Nato. Ett stort problem för trovärdigheten för artikel 5 är att det finns en växande klyfta i Nato, mellan de stater som räcker ut handen mot Ryssland och de som känner ett hot från Ryssland och vill ha en ökad satsning på ett territoriellt försvar. Hur går det att skapa trovärdighet för artikel 5 i en sådan situation? Vad händer dessutom om Natos bakslag i Afghanistan fortsätter mot något som skulle kunna beskrivas som ett nederlag?

Kamps svar på Herolfs frågor, blev att han menade att situationen i Afghanistan inte var så hopplös. Situation har förbättrats för den största delen av befolkningen sedan Talibanstyret störtades. Solidariteten inom Nato visar sig också genom att alla medlemsstater deltar, trots att det i flera fall finns en inhemsk opinion som är emot. Han menade också att det är omöjligt att tro att det någonsin skulle gå att få en gemensam uppfattning om hotbilden hos alla medlemsstater. De historiska erfarenheterna, den geostrategiska belägenheten och närheten till Ryssland kommer alltid att skilja sig åt. I den efterföljande frågestunden menade Kamp att valet mellan att betrakta Ryssland som oumbärlig eller bara betydelsefull, så gäller det sistnämnda. Ryssland försöker att spela på att man är ständig medlem i säkerhetsrådet, har stora energitillgångar och är militärt stark. Dessa faktorer ger dock inte det inflytande som Ryssland tänkt sig. Man lyckades inte stoppa Kosovokriget, man har stora problem med sin energiutvinning och den militära förmågan är inte så stor som man vill göra gällande.

Näste talare var **Fredrik Westerlund** (FOI) som inledde med att argumentera för att den skärpta militära hotbilden i Europa berodde på Ryssland, Ryssland, Ryssland. De två viktigaste skälen till att risken för att Ryssland använder militära maktmedel har förstärkts beror på att tröskeln har sänkts genom kriget i Georgien och genom att den ryska militära förmågan har ökat. Inte främst genom att ny materiel har anskaffats utan genom att förmågan håller på att återupptas. De två stora övningarna Ladoga och Zapad är exempel på detta. Den globala finanskrisen påverkar inte nämnvärt den ryska militära förmågan.

Konsekvenserna av detta är att hotet för grannländerna mot Ryssland ökar samtidigt som förutsägbarheten minskar.

För Ryssland är de baltiska staterna en viktig buffertzona, inte minst mot S:t Petersburg. Genom utbyggnaden av North Stream kommer de baltiska staterna att hamna bakom Rysslands intressesfär. Detta kan leda till att Baltikum blir alltmer inringad. Frågan är vad EU och Nato kan göra vid ett försämrat omvärldsläge?

Westerlund gav följande exempel på hur situationen har förändrats:

- Det ökande beroendet av energi och handel kan leda till intressekonflikter. Orsaken kan vara både att det finns ett beroende, men även att det kan finnas skilda intressen.
- Det militära maktmedlet uppfattas i Ryssland som ett användbart politiskt instrument.
- Kriserna kommer att bli alltmer diffusa och svåröversäglbara.
- Den ryska inringningen av Baltikum.

Hain Rebas, professor vid universitet och tidigare försvarsminister i Estland, började med att påpeka att olikheterna mellan de baltiska staterna. Medan Estland har haft ett stort stöd av Sverige och Finland och Litauen fått stöd av Polen. Problembarnet i regionen är Lettland som inte haft en så tydlig, stödjande ”storebror” som alltmer känner av grannskapet till Ryssland. Denna skillnad mellan de baltiska staterna kommer att spela en viktig roll i framtiden.

Riga styrs idag av en välorganiserad rysk väljarkår och på riksplanet har ryskberoende oligarker ett stort inflytande. Av Lettlands tio rikaste män är enbart två letter. Detta ryska inflytande behöver dock inte hota Lettlands frihet. Resultatet kan mycket väl bli en baltisk ”ryskhet”. Situationen kommer dock att ha en stor betydelse för utvecklingen både i Lettland som i regionen.

Integrationen av den ryska befolkningen i Estland har kommit mycket längre än i Lettland. Konflikten kring ”bronsstatyn” skall inte ses som en allvarlig konflikt mellan ryssar och ester. Händelsen har överdrivits av populistiska politiker enligt Rebas.

De ekonomiska satsningarna på det militära försvaret har påverkats av den finansiella krisen. Idag är försvarsbudgetens andel av BNP högst i Estland med 1,89%, medan den i Lettland är 1% och i Litauen 0,89%. Försvarsplaneringen är i allra högsta grad påverkad av Nato, antingen direkt eller att den leds av baltiska officerare som utbildats i Natos regi.

Hain Rebas avslutade med att ställa frågan varför Ryssland moderniserar och förstärker den militära närvaron i de baltiska ländernas närhet. Varför håller Ryssland en luftburen

gardesdivision i Pskov, som nu dessutom moderniseras. Varför finns det ett utbildningsinstitut för spetznazförband 3 km från den estniska nära gränsen? Varför har en ny infanteribrigad tillförts?

I Baltikum har man svårt att föreställa sig ett svenskt militärt stöd. Hur skulle den svenska regering se ut som skulle ta ett beslut att skicka militära förband till de baltiska länderna? Däremot är man intresserad av svenskt överskottsmateriel i form av stridsvagnar och andra stridsfordon.

Bo Hugemark inledde med att påpeka likheten mellan Natos artikel 5 och den svenska solidaritetsförklaringen. Båda ger ingen automatisk garanti. För ett genomförande krävs ett politiskt beslut. Det kommer att kosta på att ta ett beslut att stödja andra stater, men det finns också ett politiskt pris att avstå från att ta ett sådant beslut. Den största skillnaden mellan den svenska solidaritetsförklaringen och artikel, är att den svenska är ensidig.

Även om en solidaritetsförklaring av den typ som Sverige avgett är en politisk manifestation, måste vissa krav uppfyllas för att den skall uppfattas som trovärdig. Hugemark argumenterade för att det främst är tre krav som behöver uppfyllas:

- Tillräckliga militära resurser med tillräckligt hög beredskap
- Operativa förberedelser
- Politisk förankring men även den allmänna opinionen

För att förstå vilka militära resurser som krävs måste det ske analys av vilka uppgifter som avses lösas. De uppgifter som Hugemark skulle kunna vara tänkbara för svensk militär trupp beskrevs på följande sätt:

- ”Snubbeltråd”, m a o svenska förband som är utplacerade i Baltikum innan en konflikt bryter ut. En militär aggression mot något baltiskt land skulle då innebära att EU-trupp tidigt skulle bli inblandad.
- Förstärkning av de baltiska staternas ”kufförsvär”.
- Förmåga att upprätta och försvara brohuvuden som används för tillförsel av förstärkningar från EU eller Nato.
- Förmåga att fördröja.
- Deltagande i luftförsvaret och den marina övervakningen.
- Försvar av Gotland. Denna ö är en helt central faktor för svenskt stöd till Baltikum.

Dessa insatser skall ses som Sveriges bidrag till en samordnad Nato eller EU operation, men Sveriges tydliga vilja att ingripa kan vara avgörande för övriga staters beredvillighet att delta. För att lyckas krävs förberedelser redan i fredstid genom övningar och planering. Men det krävs också en beredskap att vid ett försämrat läge snabbt kunna föra fram förstärkningar. För att Sverige skall kunna leva upp till ett åtagande att hjälpa andra krävs att:

- Storleken på Sveriges försvarsmakt måste öka.
- Operativa förberedelser tillsammans med andra måste genomföras.
- En sådan doktrin kräver en förankring hos politiker och den allmänna opinionen.

Riina Kajurand var näste talare. Hon är biträdande chef för ”International Centre for Defence Studies” i Tallinn.⁵ Genom att hänvisa till Estlands geostrategiska läge försökte Kajurand att åskådliggöra Estlands säkerhetsrisker. Genom att titta på en karta ser man att Estland är ett litet land omgivet av stora problem – utvecklingen i Ryssland, problemen i Lettland, Östersjön och den gasledning som kommer att byggas samt Sverige och Finland som balterna inte vågar lita på.

Alla dessa problem är samtidigt påverkade av utvecklingen i Ryssland och den enda garanti som de baltiska staterna har idag i denna situation är EU och Nato.

Det finns en tendens att ofta anklaga esterna för att ”ryssofober” med krav från bland annat Sverige och Finland om en ökad pragmatisk syn på Ryssland. Det är helt korrekt att de uppfattningar som finns i Estland ofta inte grundade på rationella fakta utan är mer kognitivt baserad med hänsyn till historiska erfarenheter och geostrategi. Det är därför helt korrekt för balterna att tänka som de gör idag

De flesta hoten idag är inte direkt militära, men för att hoten inte skall övergå till en militär konflikt måste vi aktivt arbeta med dem redan idag. Vi måste dock ta den ryska militärreformen och övningarna på fullt allvar. Detta kräver förvarning – förberedelser – avskräckning.

Kajurand argumenterade för risken att utbyggnaden av gasledningen Northstream kan skapa möjligheter för Ryssland att kunna fortsätta att leverera gas till Västeuropa, samtidigt som leveranserna till de baltiska länderna stängs tillsammans med politiska krav. Något som inte är lika enkelt utan Northstream.

Till skillnad från Hain Rebas, menade Kajurand att det fanns problem med att integrera den ryska befolkningen. Kajurand menade att det uppstått en ökad polarisering efter intermezzot med bronsstatyn. Det är svårt att politiskt och ekonomiskt integrera den rysktalande befolkningen.

Utvecklingen i Lettland är något som oroar både Estland och Litauen. Inte minst är det ökade ryska inflytandet i den lettiska politiken. Det finns också tecken på att välutbildade letter flyr landet medan ryssarna stannar kvar, något som ökar den rysktalande befolkningens betydelse.

Alar Streimann, Estlands ambassadör i Stockholm, avslutade denna del av konferensen. Han påpekade att hans roll som ambassadör innebar att hans möjligheter att vara frispråkig är begränsade. Enligt hans uppfattning har intresset för Baltikum och Östersjön varit näst intill obefintligt. Nu har detta plötsligt vänt och det förekommer mycket diskussionerna.

Han fortsatte med att ställa ett par frågor som han inte gav något svar på:

- Är det tillräckligt att de baltiska länderna är medlemmar i Nato?
- Är EU:s energi och Östersjöpolitik tillräcklig?

Streimann hävdade att militär hot enbart går att möta med militära förberedelser och avslutade med att peka på att beslutet om Northstream har skapat en psykologisk klyfta mellan de länder som ligger öster och väster om gasledningen. Utvecklingen i samband med utbyggnaden måste noggrant följas upp.

I den efterföljande frågestunden var det främst två frågor som dominerade. Den ena var Bo Hugemarks påstående om att den svenska Försvarsmakten är för liten. Detta bemötte generalmajoren, utvecklingschef i Försvarsmakten, Michael Moore, med att konstatera att i jämförelse med de flesta försvarsmakter i Europa så är den svenska inte anmärkningsvärt liten. Hugemark hävdade ändå att vi behövde fler förband, medan Moore kontrade med påpekandet att vi inte skall klara problemen i Baltikum på egen hand, utan tillsammans med andra.

Lars Ekeman undrade vad som är grunden för vår säkerhet i vårt närområde? Är det Nato? Samtidigt känns det att det finns viss osäkerhet om Natos förmåga och medlemsstaternas vilja att ingripa till stöd för de baltiska länderna. Hain Rebas bekräftade att det fanns frågetecken kring Natos vilja och förmåga att leva upp till tankarna bakom artikel 5. Särskilt tveksam var han till att Tyskland skulle komma de baltiska staterna till undsättning. Bo Hugemark hävdade att det behövs en ”snubbeltråd”, något som Riina Kaljurand att argumentera för att Nato utgjorde en sådan funktion.

Efter frågestunden var det försvarsrådet **Johan Raeders** tur att redovisa den svenska solidaritetsförklaringens betydelse. Han inledde med att påpeka att godkännandet av Lissabonfördraget innebär att EU:s betydelse kommer att öka. Han påpekade också att p 7 i artikel 49 i Lissabonfördraget harmoniserar med den svenska solidaritetsförklaringen.⁶ Han lyfte också fram att det i den finska vitboken från februari 2009 finns en liknade skrivning som i den svenska solidaritetsförklaringen. I den finska vitboken används termen ”biståndsskyldighet”.⁷

Enligt Raeder bygger den svenska solidaritetsförklaringen på en svensk tradition. Fram till 1959 genomfördes planering för att ta emot hjälp utifrån vid ett krig mot Sovjetunionen och även om denna planering successivt minskade för att upphöra under 1980-talet fanns hela tiden den så kallade ”marginaldoktrinen” som styrde svenskt agerande. Inte heller under det kalla kriget var det tänkt att vi skulle strida ensamma. Detta förhållningssätt präglade dimensioneringen av den svenska försvarsmakten. Vad är då nytt idag? En skillnad är att det finns en explicit solidaritet även med länder som inte är medlemmar i EU (Norge och Island), men även det öppna konstaterandet att Sverige är beredd att ge och ta emot hjälp, även vid en väpnad konflikt. Den geostrategiska situationen är också ny, jämfört med läget under det kalla kriget.

En viktig förändring i vår försvarspolitiska inriktning är att territoriet tidigare utgjort en skarp gräns för Försvarsmaktens agerande. Nu är det nationella och det internationella agerandet en sammanhållen helhet. Solidaritetsförklaringen är ett vägval, men bara en del av ny försvarspolitik där uppdelningen mellan nationella och internationella uppgifter inte längre finns. Försvarsmakten kommer också att genomföra en operativ planering med utgångspunkt från de förhållanden som anges i solidaritetsförklaringen.

Näst anförande gjordes av **Yrsa Grüne**. Hon är redaktör vid den finska dagstidningen Hufvudstadsbladet. Hon inledde med att framföra sina tveksamheter om EU:s och Natos förmåga att skapa säkerhet i Östersjöregionen. Efter att ha konstaterat att det finns en lång tradition kring samarbete mellan länderna kring Östersjön. Det har också funnits en uppfattning att ju fler som är med, desto bättre.

Hon övergick därefter till att tala om Northstream, eller ”gasröret” som hon benämnde den gasledning som är tänkt att läggas på Östersjöns botten. Motiven för att ha accepterat det rysk-tyska projektet kan bero på två saker:

- Solidaritet med EU och med en av de största medlemsstaterna
- Undfallenhet mot Ryssland

Konsekvenserna blir att Rysslands närvaro i Östersjön blir ännu mer påtaglig än tidigare. Ett problem är att man i Finland enbart vill se dragningen av ”gasröret” som en miljöfråga. Detta hämmar debatten på ett olyckligt sätt. En annan besvärande faktor är att Ryssland inte ratificerat det så kallade ”Esbo-avtalet”. Finland borde ha använt förhandlingarna kring ”gasröret” att tvinga Ryssland att skriva under Esbo-avtalet.

Enligt Grüne har ”gasröret” en säkerhetspolitisk aspekt. Detta behöver inte betyda att denna aspekt är ett hot men frågan måste diskuteras även ur detta perspektiv. Nu har det skapats ett vakuum som är olyckligt. Det finns många likheter mellan diskussionen om ”gasröret” och frågan om ett Nato-medlemskap, i båda dessa fall vågar man inte diskutera sakfrågan som är emotionellt mycket laddad.

Ekonomiska intressen har i allt högre grad kommit att styra säkerhetspolitiken. Hon tror inte på ett ryskt militärt angrepp över den långa finska gränsen eller mot de baltiska staterna. Rysslands intresse i vårt närområde är de ekonomiska värden som finns i ”gasröret” och olje- och gastillgångarna i Arktis. De kommer säkert inte att dra sig för att använda militära maktmedel för att skydda sina ekonomiska intressen.

Grüne lyfte sedan fram Stoltenbergrapporten och de två geografiska pelare som han beskriver, nämligen Arktis och östersjön. Hon menade att det är viktigt att se dessa båda geografiska områden som en analytisk helhet. En negativ utveckling i Arktis kommer också att påverka läget i Östersjön. De nordiska länderna sitter ”därför i kläm” mellan dessa båda områden.

EU är inte någon försvarsallians. Grüne har mycket svårt att tänka sig en situation där de stora länderna i EU skulle komma till Finlands hjälp vid en rysk militär aggression. De stora staterna styrs av sina egna intressen och där deras behov att ha goda relationer med Ryssland kommer att väga mycket tungt. Däremot är det antagligen svårare att helt strunta i om ett annat Nato-land blir angripet. Konsekvensen skulle antagligen bli att Nato helt skulle förlora i betydelse.

I detta sammanhang skulle en finsk ansökan om Natomedlemskap antagligen påverka relationerna mellan Nato och Ryssland. Förmodligen finns det därför flera medlemsstater som skulle ogilla ett finskt medlemskap. Ett sådant medlemskap skulle också utnyttjas av Ryssland för att hävda att Finland inte litar på Ryssland. En situation som skulle påverka relationerna mellan Finland och Ryssland.⁸

Byggandet av ”gasröret” är ett exempel på Rysslands vilja att utöva kontroll. I en sådan situation är det viktigt att fortsätta arbetet med att skapa förtroende. Yrsa Grüne menade att det Arktiska rådet skulle ges en viktigare roll.

Efter dessa anförande övergick konferensen till den avslutande paneldebatten. I panelen ingick **Johan Tunberger**, **Johan Raeder**, **Karin Enström**, **Allan Widman** och **Annika Christensen Nordgren**.

Debatten inleddes med att varje deltagare fick göra en kort inledning (dock inte Johan Raeder eftersom han redan tidigare haft en talroll).

Johan Tunberger gjorde reflektionen att den svenska solidaritetsdeklarationen som tagits med bred enighet i riksdagen passerat förbi nästan obemärkt i den svenska debatten. Den innebär ett stort steg och borde därför blivit föremål för mer diskussion och debatt. Deklarationen ställer också krav på en militär styrka som Tunberger menar idag saknas. Här drog han samma slutsats som Bo Hugemark gjort tidigare i konferensen.

Karin Enström beskrev utvecklingen som att vi börjat på en lång resa. Hon menade också, liksom Raeder tidigare gjort att den svenska solidaritetsförklaringen hängde samman med Lissabonfördraget. En annan viktig faktor är också att svensk trupp skall kunna användas utanför våra gränser, vilket är ett viktigt skäl för att införa ett yrkesförsvaret.

Allan Widman inledde med att erinra om att fem svenska soldater samma dag skadats i Afghanistan och att vi borde ha detta i åminnelse. Han hänvisade också till att ett nordiskt samarbete aldrig får bli något annat än ett komplement till EU/Nato. Men ett konstruktivt nordiskt samarbete kräver också att alla nordiska länder har samma säkerhetspolitiska grundlösning, med andra ord ett Natomedlemskap. Under 1990-talet var möjligheterna för ett medlemskap stora. Mot bakgrund av Yrsas resonemang kan man ställa sig frågan om detta gäller så änge till?

Annika Nordengren Christensen menade att vi i alltför hög grad ägnade oss åt att diskutera paragrafer och organisatorisk tillhörighet och ägnade alldeles för lite tid att fundera över hur vi vill att världen skall utvecklas. Fokusera istället blicken mot 2050 och hur vi vill att världen då skall se ut.

Nu finns det ingen framförhållning. Istället är det en risk att vi helt plötsligt får läsa att vi blivit medlemmar av Nato. Det är viktigt att skapa opinion och debatt kring olika former av säkerhetssamarbete. Möjligheterna att få hjälp avgörs mer av den folkliga viljan i olika länder och vårt politiska, diplomatiska och militära fofarbete, än av skrivna avtal och paragrafer.

En fråga som väcktes efter de inledande anförandena gällde om den svenska militära förmågan är tillräcklig?

Tunberger och Hugemark förde tidigare under konferensen fram påståendet att den svenska numerären var för liten. Ett påstående som Michael Moore från högkvarteret menade var fel. Dels är inte den svenska försvarsmakten särskilt liten jämfört med andra europeiska stater, enligt Moore, dels skall vi hantera olika konflikter tillsammans med andra. Det största problemet är att den förändring av den svenska säkerhets- och försvarspolitik som tidigare beskrivits under konferensen inte har kommunicerats med det svenska folket. Allan Widman menade att Moores utgångspunkt vara helt korrekt, det är dock svårt att komma från att vi har många flygplan, men saknar vapen.

Avslutande reflektioner

Konferensen visade med önskvärd tydlighet på de förändringar som ägt rum under de senaste åren i svensk säkerhetspolitik. Försvarsrådet Johan Raeders anförande skulle kunna sammanfattas med att upprepa ordet gemensamt – gemensamt – gemensamt. Han redogjorde också för att Försvarsmakten skulle genomföra en operativ planering som tar sin

utgångspunkt från den nya situation som nu gäller. För att en sådan planering skall kunna bli meningsfull måste den ske tillsammans med de andra stater eller organisationer som vi tänker samarbeta med. Samtidigt vidhåller den svenska regeringen att vi skall vara militärt alliansfria. Frågan är om den svenska doktrinen om svensk militär alliansfrihet efter solidaritetsförklaringen och om en operativ planering kommer att genomföras tillsammans med andra stater längre kan anses vara giltig?

Flera gånger under konferensen återkom frågan om man kan lita på säkerhetsgarantier som till exempel artikel 5. De flesta deltagarna pekade på att det hela tiden fanns en risk för att särskilt de stora europeiska staterna skulle agera på ett sätt som bäst gynnar deras intressen. Bland annat Karl-Heinz Kamp påpekade att det inte räcker med att underteckna ett avtal. Andra åtgärder måste också till för att skapa de förutsättningar som gör att stater är villiga att komma till undsättning vid en konflikt. Detta förhållande gäller antagligen i ännu högre grad om motparten skulle vara Ryssland. Om den svenska solidaritetsförklaringen skall bli mer än ord på ett papper, måste den därför följas upp med konkreta åtgärder och förberedelser. Några åtgärder som är nödvändiga återkom flera gånger under konferensen nämligen; en operativ planering, övningar, placering av trupp och en förankring bland politiker och den allmänna opinionen.

Stefan Ring
Generalsekreterare AFF

¹ Dr. Karl-Heinz Kamp (born in 1957) is the Director of the Research Division of NATO Defence College in Rome, Italy. He studied History and Political Sciences at the Friedrich-Wilhelms University of Bonn and he holds a Ph.D. from the University of the German Armed Forces, Hamburg with a dissertation on NATO's nuclear planning procedures. In 1986 he became a Volkswagen Fellow for research on security policy at the German Council of Foreign Affairs (DGAP). In 1988 he was a research fellow with the Center for Science and International Affairs (CSIA), John F. Kennedy School of Government, Harvard University, USA. In September 1988 he joined the Research Institute of the Konrad Adenauer Foundation in Bonn. From 1992 to 2000, he was Head of the Foreign and Security Policy Research Section of the Foundation and from 2000 to 2003 he directed its International Planning Staff. In 2003 he became the Security Policy Coordinator of the Foundation in Berlin and in November 2007 he joined the NATO Defence College.

From 1997 to 1998, Dr. Kamp was on a temporary assignment with the Planning Staff of the German Ministry of Foreign Affairs. In 1999 he taught political sciences at the University of Cologne.

He is a member of the "International Institute for Strategic Studies", the "German Atlantic Society", the "German Council on Foreign Relations" and other national and international institutions. He is also a member of the Editorial Board of the British journal, "Contemporary Security Policy". In 2005 the German Minister of Defense appointed him to the Advisory Board of the Federal Academy for Security Policy.

Källa: Atlantic Council, <http://www.acus.org/users/dr-karl-heinz-kamp>, 2009-11-13

² Med hjälp av denna länk går det att se en militär uppvisning i samband med Fog Rasumssens besök i Norge i början av November. Här redovisar han också sin uppfattning om vad som är Natos kärnuppgifter.
<http://www.mil.no/start/article.jhtml?articleID=190673>, 2009-11-13

³ De personer som ingår framgår av följande länk: <http://www.nato.int/strategic-concept/experts-strategic-concept.html>, 2009-11-13

⁴ I Nato stadgan står det följande i artikel 5:

“The Parties agree that an armed attack against one or more of them in Europe or North America shall be considered an attack against them all and consequently they agree that, if such an armed attack occurs, each of them, in exercise of the right of individual or collective self-defence recognised by Article 51 of the Charter of the United Nations, will assist the Party or Parties so attacked by taking forthwith, individually and in concert with the other Parties, such action as it deems necessary, including the use of armed force, to restore and maintain the security of the North Atlantic area.

Any such armed attack and all measures taken as a result thereof shall immediately be reported to the Security Council. Such measures shall be terminated when the Security Council has taken the measures necessary to restore and maintain international peace and security”.

Den mening som Kamp främst hänvisar till är ”...such action as it deems necessary...”. Denna skrivning ger varje medlemsstat rätt att själv avgöra vilka insatser som bedöms lämpliga. Därav Kamps hänvisning till att det kan räcka med ett ”kondoleansbrev”.

⁵ http://www.eu4seas.eu/index.php?option=com_content&task=view&id=7&Itemid=18, 2009-11-15

⁶ I Lissabonfördraget artikel 49 finns följande text:

7. Om en medlemsstat skulle utsättas för ett väpnat angrepp på sitt territorium, är de övriga medlemsstaterna skyldiga att ge den medlemsstaten stöd och bistånd med alla till buds stående medel i enlighet med artikel 51 i Förenta nationernas stadga. Detta ska inte påverka den särskilda karaktären hos vissa medlemsstaters säkerhets- och försvarspolitik.

Åtagandena och samarbetet på detta område ska vara förenliga med åtagandena inom Nordatlantiska fördragsorganisationen, som för de stater som är medlemmar i denna också i fortsättningen ska utgöra grunden för deras kollektiva försvar och den instans som genomför det.”

⁷ I den finska vitboken Finlands säkerhets- och försvarspolitik 2009, s. 30 och 73 står följande text:

Med **den ömsesidiga biståndsskyldigheten** eftersträvas att medlemsländernas ömsesidiga solidaritet ska förstärkas samt att de ska engagera sig i

utvecklandet av en gemensam säkerhets- och försvarspolitik.

Skyldigheten till ömsesidigt bistånd, som genom Lissabonfördraget fogades till fördraget om Europeiska unionen, behandlas i detalj i utrikesministeriets rapport, som offentliggjordes den 10 april 2008.

Finlands utgångspunkt är att unionens medlemsländers ömsesidiga skyldighet att bistå varandra befäster medlemsstaternas ömsesidiga solidaritet och förpliktar alla medlemsländer i lika hög grad. Finland bistår övriga medlemsländer i enlighet med biståndsskyldigheten och förväntar sig att de övriga medlemsländerna agerar på samma sätt. Finland anser att en biståndsskyldighet som även omfattar militära medel är ett åtagande som faller sig naturligt i ett sådant nära förbund som unionen utgör. Det är klart att den starka samhörigheten i unionen också återspeglar sig på den militära verksamheten och på beredskapen att försvara andra medlemsländer med alla till buds stående medel.

Den ömsesidiga biståndsskyldigheten är en skyldighet som direkt binder medlemsstaterna och ibruktagandet av den kräver inget enhälligt beslut på unionsnivå. Varje medlemsstat fattar ett eget beslut om att ge bistånd och om formerna för det.

I sin politik beaktar Finland att unionen inte har en egen försvarsplanering och inte heller arrangemang för ett gemensamt försvar. Via krishanteringen uppkommer samverkansförmåga vad gäller att ta emot och ge militärt bistånd. Möjligheten att få bistånd från övriga unionsländer höjer tröskeln för ett anfall och förbättrar Finlands förmåga att förebygga ett eventuellt anfall.

8

Yrsa Gröne hänvisade till en brittisk undersökning från Defence Academy of the United Kingdom, *Waking the neighbour – Finland, NATO and Russia*. <http://defac.ac.uk/>, 2009-11-15